

Disputationes Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Quibus Univerſa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalæ, 1644

Sect. 9. Cur processio Verbi sit generatio, non autem processio Spiritus
sancti?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

Visio et
rursum
potest esse
illorum
principium
secundum
visio perso-
narum di-
uinorum.

quàm Deus sciat esse futurum, & quàm eius intellectus, de se indifferens ad hoc vel ad oppositum determinetur ad cognoscendum illud potius, quàm illius oppositum. In eoque visio Dei circa futura contingenter similis est visioni nostræ oculari, quæ præsupponit existere obiectum à quo determinatur, ut ipsum videat potius, quàm aliud, quod æquè videret, si ipsi proponeretur, & si ipse indifferenciam determinaret ad sui visionem. Neque potest tum illa Dei scientia, tum visio ocularis, efficere obiectum quod intuetur: quia necessarid præsupponit illud existere, & determinare potentiam ad sui intuitionem, per suam existentiam, ordine rationis vel naturæ præsuppositam. Estque hæc vera ratio nullius impotentia. Eademque est causa cur hæc visio sit simplex intuitus, ut dicunt sancti Patres. Non potest autem simplex intuitus esse principium vel causa eius, quod purè intuetur. Sed non est par ratio de notitia intuitum personarum diuinorum, quæ sunt obiectum simpliciter necessarium intellectus diuini, neque debent præsupponi ut illum determinent: quippe qui seipso est essentialiter determinatus ad perfectam earum cognitionem. Consentiant hæc in parte Suarez. lib. 9. cap. 5. num. 8. Grano. Ruis. Cuniga & alij communiter ad art. 2. q. 2. art. 34.

Denique contra id quod diximus, totum actum essentialem cognitionis, & volitionis, adæquatè sumptum, esse radicem fecunditatis generatiuæ & spiratiuæ, obijci potest, radicem fecunditatis generatiuæ debere necessarid esse priorem radice fecunditatis spiratiuæ: sicut generatio est prior spiratione: & Pater & Filius sunt priores Spiritu sancto. Atqui tota cognitio essentialis non potest esse prior toto actu essentiali voluntatis: ergo &c. Probatur Minor: quia visio totius actus essentialis voluntatis, est cognitio essentialis. Sed illa non est prior, imò est posterior. Visio enim obiecti, ut existentis, supponit suum obiectum existere, & ad illud terminatur ut per se præsens secundum suam realem existentiam. Ergo, visio totius actus essentialis voluntatis ut existentis ab æterno, supponit totum illum actum essentialem existere. Ergo visio illa, quæ tamen est essentialis, non est prior toto actu essentiali voluntatis, sed potius est illo posterior.

Respondeo, totum actum intelligendi essentialem, esse priorem prioritate virtuali à quo, quàm actum volendi essentialem: cum voluntas nihil velit essentialiter quod intellectus non cognoscat essentialiter, & quidem prius ratione & præsuppositiuè: quia vna de cogitationibus prærequisitis ut voluntas velit, est cognitio intellectus & propositio obiecti. Ac licet in multis reflexionibus actum intellectus & voluntatis, si Deus illis habet, procedatur in infinitum: Nam voluntas amat actum

intellectus, & intellectus cognoscit illius amorem: & rursus voluntas amat illam cognitionem: & intellectus rursus videt amorem illum: & sic in infinitum: Semper tamen priores partes sunt intellectus, quatenus omnis & quilibet actus voluntatis supponit actum præuium intellectus circa obiectum quod amplectitur aut respicit. Verum illæ reflexiones in Deo sunt inutilles & sine fundamento excogitatae. Nam Deus vnico actu directo intellectus cognoscit perfectissimè actum voluntatis quod est eiusdem actus amor: multoque perfectius quàm nos cognosceremus per infinitas illas reflexiones. Et vnico actu voluntatis amat perfectissimè eundem actum intellectus, qui est sui cognitio & visio. Ita ut non sit opus infinitis illis reflexionibus, sed omnino sint in Deo superflua: ut alibi ostendimus, disp. 9. sect. 1. num. 5. Visio autem Dei circa actus suos necessarios, non præsupponit obiectum suum existere ratione prius: quia non cauatur ab obiecto illo mediata vel immediata, determinante scilicet intellectum diuinum, vel per se immediate, vel mediata per sui speciem: quippe quod terminatiuè tantum se habet ad Dei visionem, & purè obiectiuè: iuxta ea quæ paulò ante diximus de obiecto necessario diuinæ cognitionis, num. 95.

SECTIO IX.

Cur processio Verbi sit generatio, non autem processio Spiritus sancti.

QVOD sola secunda persona diuina, seu Verbum diuinum, sit Filius, certum est de fide: nam in Scripturis dicitur *Unigenitus Patris*, Ioan. 1. vers. 14. & 18. & cap. 3. v. 16. & 18. & 1. Ioan. 4. v. 9. & in symbolo Apostolorum *Filius vnicus*: in Nicæno iterum, *Unigenitus*: & in symbolo Athanasij dicitur in Trinitate vnus esse Filius, non factus, nec creatus, sed genitus: & vnus Spiritus sanctus non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Et quidem Pater, qui à nullo procedit, Filius esse nequit: cum de ratione filij sit ut ab alio procedat in similitudinem naturæ. Sed de Spiritu sancto difficultas grauis est. Nam si generatio est tantum origo viuientis à principio viuente coniuncto in similitudinem naturæ specificæ, ut vulgò definitur: cur processio Spiritus sancti non est generatio, cum sit etiam ipse à principio viuente coniuncto in similitudinem naturæ diuinæ? Neque enim minus ipse vi suæ processiois accipit naturam & essentiam diuinam primò sub ratione volitionis essentialis, consequenter secundum alias: quàm Filius illam accipiat primò sub ratione intellectiois, & consequenter secundum alias.

99.
Totus
actus esse
etalis co-
gnitionis,
est prior
actu essen-
tiali voli-
tionis.

Ratio illa
filius
& vnus
conueniens

100. *Epiph.*
De Basil. lib. 3. contra Eunomium capit. 12. ait, Spiritum sanctum non esse dicendum Filium, ne in Trinitate sit Filius Filij, nascatur inde suspicio, num sit infanti Filij. At hæc ratio difficilis est. Nam hæc in Deo sit procedens procedentis, & productus producti: non propterea suspicatur esse productus & procedentes finitos. Sic ergo &c.

Athanas.
D. Athanas. in epistola ad Serapionem Episcopum Tmuseos, paulo ante medium, dicit Spiritum sanctum non esse Filium, quia Filius non potest esse Pater: nec potest esse alius Filius, præter eum qui est integra & perfecta imago Patris. At hoc ipsum est quod queritur, cur videri tantum Filius esse possit? Ecce Filius non sit Pater Spiritus sancti, ac Spiritus sanctus non sit Filius, cum sit imago naturalis, & simillimus natura Patri & Filio, à quibus producitur?

102. *Aug.*
Sanctus Augustinus lib. 5. de Trinitate cap. 14. affirmat Spiritum sanctum non esse Filium: quia exit à Patre non ut natus, sed ut datus. Lib. autem 9. cap. 12. ait Verbum esse Filium, quia procedit per intellectum: quod autem per intellectum producit, illud quasi parturit & paritur in quatione. Quod autem per voluntatem producit, non est tale. Ideoque Spiritus sanctus non est Filius: quia procedit per voluntatem. Lib. verò 15. cap. 26. & 27. asserit Spiritum sanctum non esse Filium, quia procedit à duobus: ac Filius in Deo non potest procedere à duobus, sed ab vno ut Patre, cum non possit in Deo esse mater. Sed neque hæc tollunt difficultatem. Nimò enim, hoc ipsum queritur, quod pro prima ratione asserit, cur Spiritus sanctus non procedat ut natus, sed tantum ut datus, cum tamen procedat ut viuens à viuente &c. Secundo, Deus non inquirat intelligendo, non magis quam volendo. Et illa intellectus parturitus metaphorica est. Hic autem sermo est de propria & naturali, quæ dicitur in eo consistere, ut producatur viuens à viuente principio coniuncto in similitudinem naturæ: quod Spiritui sancto æquè ac Filio convenire videtur, cum uterque sit Deus vi suæ processionis. Tertiò, Spiritus sanctus non procedit à Patre & Filio, ut à duobus; sed ut ab vno spiratore, & per vnicam spirandi virtutem ac spirationem, ut in Concilio Lugdunensi definitum fuit, & refertur in sexto Decretalium, capit. vnico de summa Trinit. Neque difficultas soluitur cur hæc duæ personæ, sicut concurrunt per modum principij, non concurrant per modum Patris, siue vnus, siue duplicis, cum producant viuens à viuente principio coniuncto in naturæ similitudinem.

103. *Responso D. Thom.*
D. Thom. quæst. 27. artic. 4. & alij plerique dicunt processionem, quæ est secundum intellectum, vocari generationem, quia est secundum rationem similitudinis: quate-

nus intelligens constituitur per id, quod habet rei intellectæ similitudinem. Processionem autem Spiritus sancti non esse generationem, quia non est secundum rationem similitudinis: eò quod volens non constituitur per id, quod habet similitudinem voliti: sed per id quod habet quandam inclinationem in volitum.

Sed contra, similitudo requisita in definitione generationis non est similitudo intentionalis, de qua D. Thomas: sed naturalis, ita ut, id quod producit, sit eiusdem naturæ cum eo, à quo producitur. Vnde et vera generatio cum homo producitur ab homine, aut equus ab equo, propter illam similitudinem naturalem: quamvis non sit intentionalis siue obiectiua. Atqui Spiritus sanctus est eiusdem naturæ cum Patre & Filio vi suæ productionis. Cur ergo non producitur per generationem, æquè ac Filius?

104. *Responso Thomistæ,* intellectionem ex genere suo tendere naturæ suæ, & per se, ad assimilationem cum obiecto in Deo verò tendere ad similitudinem naturalem: quia cognitio Dei perfectissima & comprehensiva esse nequit, quæ non sit ipse Deus & eiusdem naturæ cum Deo.

Sed neque hæc responso satisfacit: pari enim facilitate, & probabilitate dici potest, amorem ex natura sua tendere generatim ad vnionem cum re amata, & ad quandam vnitatem cum illa: & in aliis eundem tendere ad vnitatem affectiuam per adhesionem voluntatis: in Deo verò tendere ad vnitatem & identitatem naturalem: quia non potest esse amor Dei perfectissimus, & adæquatus amabilitati obiecti, qui non sit Deus & eiusdem naturæ cum Deo.

105. *Alij denique, ut Canariensis quæst. 27. art. 2. & Valq. disp. 113. cap. 6. & 7. dicunt* ad rationem Filij non sufficere similitudinem in natura, etiam ex vi processionis: sed requiri similitudinem per modum imaginis: imaginem verò non esse tantum similitudinem ex vi processionis: sed etiam similitudinem productam & expressam ad representandum id cuius est imago. Verbum autem diuinum non modò procedere, ut simile producat, in natura, ex vi productionis: sed etiam imaginem productam & expressam ad ipsam representandum cum procedat per intellectum. Nam intellectus producit Verbum ad representandum suum obiectum. Obiectum autem Verbi diuini est ipsemet Pater, à quo procedit. Ergo producit ad Patrem representandum: ac proinde ut illius imago & Filius. Secus autem Spiritus sanctus.

106. *Sed contra:* quia si ea quod Filius procedat ut Verbum per viam intellectus, non habeat aliud speciale præ Spiritu sancto, quam quod procedat ad representandum intentionaliter ex vi & speciali ratione suæ processionis. Atqui simi-

litudo intentionalis neque sufficit, neque necessaria est ad rationem generationis, sed similitudo naturalis cum suo principio, quæ conuenit etiam Spiritui sancto, quippe qui vi suæ processiois procedit ut persona diuina eiusdem essentia cum Patre & Filio, actione æquè immanente, & ad terminum immanentem ac substantialem æquè per se primo terminata: nempe ad hypostasim Spiritus sancti identificatam diuinæ essentia per se, & ex propria ratione, inseparabiliter & absoluta necessitate. Ergo ista ratio non satisficit.

107.
Generatio
viventium
ad fit?

Ut soluantur difficultas, Nota primo, generationem videntium propriam, de qua hic sermo est, definiti à Dno Thom. quæst. 27. artic. 2. in corp. *Productionem videntium à viuente coniuncto in similitudinem naturæ.* Vbi particula, *productio*, denotat exercitium virtutis actiua in generante, quale non fuit in Adamo, respectu Euz. Particula verò, *coniuncto*, denotat genitum manare ex substantia genitoris, & esse ibi coniunctum eatenus, ita ut constet aliquo, quod fuerit acceptum idipsum à Patre. Sic quæ sunt ex semine, deciduntur à generante secundum principium materiale, quo constant, ita ut ex parte saltem fuerint coniuncta. Particula verò, *in similitudinem naturæ*, denotat conuenientiam in natura secundum speciem seu rationem ipsam. Quæ definitio est clara, si sermo sit de generatione propriissima & perfectissima, quæ tendit ad summam assimilationem, maximeque perfectam similitudinem. Quamquam etiam est generatio videntium in similitudinem naturæ genericæ: ut cum equus, aut canis mulum gignit. Porro tota hæc definitio intelligenda est in sensu formali, ut etiam explicatur à Dno Thoma quæst. 27. artic. 2. & libro 4. contra Gentes cap. 11. aliisque Theologis. Ita scilicet ut vi formalis processiois sit similitudo naturæ, id est, ex propria, & formali ratione eius quod secundum talem processioem communicatur, & ex formalissima ratione talis communicationis.

108.

Nota secundo, filium esse suppositum productum per generationem videntis, generaliter sumptis. Nisi potius sit hæc vox restringenda ad generationem videntis cognoscens. Vix enim & raro granum vocatur fructus grani, aut spica filia spicæ. Cum autem secunda persona procedat à prima ut viuens à viuente cognoscente, nempe à Patre; coniuncto, id est, dante suamque substantiam; idque in perfectissimam similitudinem naturæ: dubium non est, quin eius productio sit generatio. Sed non apparet, quidnam ex illa definitione generationis desit Spiritui S.

109.
Pro. est
Filij differt
in ubi?

Nota tertia, processioem Spiritus sancti differre à processioe Filij in duobus. Primo enim, processio Filij est per fecunditatem intelligentiæ: altera verò est per fecunditatem actus voluntatis.

Et sicut Filius procedit per fecunditatem actus intelligentiæ: ita formaliter, & immediatè per suam productionem accipit naturam secundum rationem intelligentiæ. Quæ tamen natura, quia realiter vna & simplex est, nullamque habet oppositionem cum Filio, communis est. Spiritus verò sanctus sicut procedit per fecunditatem actus volendi ita formaliter & immediatè per suam productionem accipit naturam communicatam secundum rationem actus volendi. Vnde Filius specialiter appellatur sapientia, Verbum, imago. Spiritus verò sanctus specialiter appellatur amor, dilectio, caritas. Differunt secundo, quia Filius habet cum Patre commune, præter totam essentiam, ut sit principium Spiritus sancti vnus cum Patre, utque naturam accipiat simul cum fecunditate communicandi eandem Spiritui sancto per spirationem: quod non habet Spiritus sanctus, cum iam nulla sit amplius fecunditas ad intra. Ex his differentis, aut earum aliqua petenda est ratio, cur processio Filij sit generatio, non item processio Spiritus sancti.

Quo de re dico duplicem esse rationem cur Spiritus sanctus non sit Filius, & cur eius processio non sit generatio. Prima est, quia non accipit vi productionis formaliter & immediatè essentiam diuinam secundum primariam rationem vitæ & essentia Dei ut viuens, id est, secundum intelligentiam: sed tantum secundum secundariam, scilicet rationem volendi, quæ fundat proximè & formaliter processioem Spiritus sancti. At verò Filius accipit primariam rationem vitæ, nempe intelligentiam. Et quod dicitur in definitione generationis, *in similitudinem naturæ*, intelligendum est de formali processioe in similitudinem primariæ vitæ, primò & per se acceptæ. Hanc rationem insinuat D. Thom. quæst. 27. artic. 2. in corp. dicens, idè procedere Filium secundum naturæ similitudinem & essentia, quia Deo intelligere est esse, primarium scilicet, seu ratio vitæ primaria, vi productiois primò illi communicata. Eandem reddit suar. libro 11. cap. 5. num. 16. ubi docet, Verbum esse Filium, idè quia vi suæ processiois communicatur illi essentia, ut primariò conueniatur in esse talis essentia & naturæ: id est, secundum primam essentialem rationem vitæ perfectè constitutam & plenam: nimirum secundum rationem intelligentiæ completam essentialiter in actu secundo. Spiritus verò sanctus accipit primò essentiam sub ratione amoris seu volitionis, quæ est ratio secundaria, & posterior intelligentiæ, sicut omnipotentia posterior est vitæ. Cum enim in viuentibus spiritualibus tres sint gradus seu rationes vitales, secundum quas operantur vitaliter, intelligentia, voluntas, & potentia executiua: sicut potentia subordinatur volunta-

ti; ita voluntas intelligentiæ, quæ idcirco est prima.

III.
Secunda
ratio.

Secunda est, quia de ratione generationis viventium est ut sit productio per se tendens ad communicandam naturam fecundam: ita ut id quod generatur propriè, existat per actionem eò per se tendentem, ut det productio naturam cum fecunditate, seu virtute communicandi eandem naturam. Eòque per se tendunt generationes viventium creatorum, licet per accidens impediri possint. Sed hoc præter naturam & monstruosum est, quando in creatis viventibus producitur vivens à vivente eiusdem speciei sine fecunditate quam deberet habere. Divina verò generatio, vtpote perfectissima, non potest impediri. Quia ergo secunda persona accipit naturam cum fecunditate, idèd Filius est. Et è contrario, Spiritus sanctus non est Filius, quia non accipit fecunditatem. Neque enim ad seipsam, neque ad Patrem aut Filium, neque ad alias personas divinas, cum nulla alia possibilibus sit. Sed neque eò per se tendit productio Spiritus sancti, ut sit ipse secundus ad intra. Nam alioqui tenderet ad impossibile simpliciter & absolute, cum tamen ordinatissima & perfectissima sit. Et licet in definitione generationis supra tradita à Divo Thomæ, non exprimitur communicatio fecunditatis, sed tantum naturæ similitudo inter principium & terminum: potest tamen optimè sub nomine naturæ comprehendi aut subintelligi fecunditas ad communicandam eandem naturam: tum quia naturæ nomine intelligitur principium motus & quietis, eius in quo est primò & per se, & non secundum accidens, ut definitur ab Aristotele 2. Phys. capit. 1. id est, principium operationum, quarum præstantissima in divinis est productio alterius personæ divinæ. Tum etiam quia fecunditas generandi producendo sibi simile, continetur vel formaliter, vel saltem, ut maluit aliqui, radicaliter, id est, tanquam in principio & radice, in natura eorum animalium quorum generationi definitio illa primò fuit attributa, & deinde ad Quisiam translata. Atque ita naturæ viventium creatorum necessariò ac per se convenit, ut ad illam fecunditatem per se tendat naturæ productio & communicatio in productione viventium creatorum. Ne ullus est eorum qui filij vocantur in creatis, qui non sit per se potens formaliter aut radicaliter producere alium sibi in natura similem, tanquam principio coniuncto: licet per accidens impediantur aliqui, ut multi v. g. quanquam multos esse in Asia fecundos, & producere sibi similes, testatur Theophrastus, ut refert Vitisq. disp. 1. 3. capit. 1. in fine. Sicut & simia infecunda in Europa, fecunda sunt in Asia & Africa. Nomen autem Filij, primò creatis impositum, fuit ad Verbum divinum translatum, propter maiorem aliquam con-

venientiam cum illis, quam non habet Spiritus sanctus. Porro Deus ultra communicationem naturæ cum fecunditate, habet aliam communicationem sine illa: quamvis in animalibus, eiusdem speciei fecundæ, natura ipsorum semper eò per se tendat, ut in eorum productione communicetur simul natura & fecunditas: licet interdum, & per accidens, impediat formalis fecunditas, vel eius visus.

Hanc secundam rationem reddunt Ricard. Victorin. lib. de Trin. cap. 18. Alensis p. 1. q. 42. membro 2. §. 1. & membro 3. art. 3. ad 3. Bonaventura in 1. dist. 13. art. 1. quest. 2. in conclusione. Maior in 1. dist. 13. unica, & Cuniga disp. 2. de Trin. dub. 20. membro 9. & sequentibus, ubi fufus tractat. Et membro 16. rectè notat vocem, natura, dictam esse à nascendo, & initio impositionis significasse originem actualem viventis à vivente, quæ modò naturitas appellatur. Et quia hæc origo est à principio intrinseco seu coniuncto: idèd tale quoque principium appellatum esse naturam. Tum, quoniam in creatis viventibus tale principium est ipsamet illorum essentia: nomen naturæ extensum est ad significandam essentiam eorum. Quæ significatio licet sit propria, id est, non metaphorica: non est tamen stricta & propriissima, primòque illi non imposita, sed amplior & extensior. In definitione autem generationis viventium, vox natura debet intelligi eo sensu, quo primò strictè & propriissime illi fuit imposita. Ex quo sequitur eum non procedere in similitudinem naturæ strictè & propriissime sumptæ, qui non procedit in similitudinem essentiæ fecundæ ad producendum ex se, tanquam ex principio intrinseco seu coniuncto: licet procedat in similitudinem naturæ latius sumptæ pro essentia. Quo secundo sensu Spiritus sanctus procedit in similitudinem naturæ divinæ: sed non priori sensu sicut Filius. Propter quod definitio generationis non convenit Spiritui sancto, quia non procedit in similitudinem naturæ ut fecundæ, id est, accipiendo simul fecunditatem producendi aliam personam divinam.

Contra priorem rationem obicitur primò, Amor præsupponit intellectum in eodem supposito. Ergo Spiritus sanctus est prius intelligens, quam amans. Ergo prius accipit naturam sub ratione intellectus, quam sub ratione amoris.

Respondeo, distinguendo antecedens. Amor secundum se spectatus absolute, aut secundum ordinem essentialem (qui nimirum est inter essentialia ratione essentiæ) supponit intellectum, seu cognitionem eius obiecti quod amatur, concedo. Amor spectatus notionaliter, siue secundum ordinem notionalem, & prout

112.
Ricard.
Alensis.
Bonavent.
Maior.
Cuniga.

Natura vnde dicta, & que simpliciter sumitur.

113.

4.
Spiritus sanctus prius est amans notionaliter quam intelligens.

inest vi processionis, supponit intellectio-
nem, quasi non possit natura primò com-
municari vt volens, & secundum eam rationem primò ac per se identificari termino
formali productionis: nego. Similiter-
que Spiritus sanctus est prius intelligens,
quam genans, si intellectio, & amor spe-
ctentur secundum essentiam: in essentiali-
bus enim cognitio prior est. Non autem
si spectentur secundum notionalia, sive
prout insunt formaliter vi productionis. Sic
in mysterio Incarnationis communicatur
primò & immediatè hypostasi Verbi, non
verò natura seu essentia: licet essentia sit
prior hypostasi secundum modum essendi.
Sed non est necesse, vt modus communi-
candi sequatur modum essendi.

114. **Q**uoniam secundò Cunica disput. 2. dub.
20. membro 8. num. 5. rationem illam sup-
ponere vt necessarium, & vniuersaliter ve-
rum illud principium, quod omne produ-
cens vniuersum assimilat sibi productum
formaliter ac primariò in illa perfectione,
quæ sibi est ratio ac virtus producendi: in
alijs autem materialiter & secundariò. Hoc
autem non est verum. Nam homo genera-
rans hominem, illum sibi assimilat pri-
mariò, non modò in forma quæ est prin-
cipium generandi: sed etiam in materia:
quonia intendit illum sibi assimilare in
tota specie. Deinde quamuis esset verum
in creaturis, non sequeretur esse verum in
Deo, in quo omnes perfectiones sunt quid-
datiua & æquæ primariæ.

Quomodo
Agens in-
tendit assi-
milare sibi
passum?

Respondeo, verum esse vniuersaliter,
agens vniuersum intendere sibi assimilare
productum primariò in ea ratione quæ est
illi ratio producendi, remota vel proxima.
Nego autem solam animam esse totam rationem
& totum principium generandi. Generatio enim est actio compositi, & non
vnius partis dumtaxat. Nego etiam om-
nes Dei perfectiones quidditatiuas esse æ-
quæ primariæ. Est enim inter illas aliquis
ordo prioritatis virtualis seu rationis, partim
à quo tantum, quatenus vna est virtualiter
ab alia: partim etiam in quo quatenus
vna potest concipi sine alia, non vice versa,
quia concipitur vt necessariò illi præ-
supposita. Porro idem auctor disput. 16.
dub. 5. num. 4. statuit in Deo intellectio-
nem esse radicem virtuales volutatis.
Quod est admittere illam esse priorem vir-
tualiter, prioritate saltem quo.

115.

Instabis, quia homo generans assimilat sibi
filium in hypostasi: quæ tamen non est
ratio seu principium agendi, quemadmo-
dum neque in hærio in occidentibus, vt pa-
ter in Christo, & in mysterio Eucharistiæ.
Nam hærio Christus non minus agit natu-
raliter, quam si haberet propriam hypo-
stasim: & hærio Eucharistica perinde
agunt, ac si subiecto inhaerent. Respon-
deo, hominem sibi quidem assimilare geni-
tum in hypostasi, sed non primariò. Axi-
oma autem supra allatum loquitur solum

de eo, in quo productum primariò assimi-
latur producenti ex vi & ratione formali
productionis.

Tertio, contra secundam rationem obij-
cit Vas, disput. 113. capit. num. 21. & 22. ra-
tionem imaginis & similitudinis, quæ re-
quiritur ad esse filij, non consistere in virtu-
te communicandi eandem naturam, sed in
ipla tantum naturæ communione. Secundò,
si Spiritus sanctus produceret aliam perso-
nam, tamen non esset filius. Tertio, in humanis
si filius potest alium producere, potest produ-
cere per generationem, quod in Filio Dei
non reperitur. Ergo non inde est filius in
Deo. Quarto, addit Suar. lib. 11. capit. 6.
num. 4. similitudinem inter personas diui-
nas non esse attendendam secundum pro-
prietates principij, aut procedentis à prin-
cipio: alioqui Verbum non esset filius ne-
que imago Patris, qui non est illi similis
in propria ratione filij. Ergo sufficit simili-
tudo in natura.

Ad primum Respondeo negando antee-
dens. Generatio enim hoc per se postulat,
vt naturam communicet cum fecunditate,
licet per accidens possit hoc impediri in re-
bus creatis, sicut in illis potest esse defectus
& modicum, seu peccata naturæ. At in
Deo est perfectissima generatio, defectus in-
capax & impediens.

Ad secundum Respondeo, Si Spiritus san-
ctus produceret aliam personam, non tamen
fecerit filium defectu primæ rationis, si in ge-
neratione eius habenda est ratio, vt probabile
est. Id est, si ad generationem requiritur,
vt sit origo viuens à viuente coniuncto
in similitudinem naturæ, secundum ratio-
nem vitæ primariam, per se primò acceptam
vi generationis. Sed nihil inde sequitur con-
tra vobram sententiam.

Ad tertium Respondeo, generationem di-
uina esse vnicam: & hoc ex perfectione ge-
niti, qui totam in se absorbet generatio-
nem diuinam. Et quemadmodum generatio
diuina hoc habet proprium, vt sit in ea
naturæ communicatio, non productio, licet
in creatis natura etiam producarur: ita pro-
prium quoque habet vt sit vnicam. Neque il-
lud est in ratione filij generati, vt habeat
& ipse fecunditatem ad alium filium, qui nempe
& ipse fecundus existat: sed sufficit vt suo
principio sit similis, & in natura, & in fecun-
ditate ad communicandam eandem naturam.

Ad quartum Respondeo, in diuinis neces-
sariane esse differentiam & distinctionem: alio-
qui neque principium in Deo esse posset, ne-
que aliquid procedens. At inde non sequitur
quod si vnum procedens habeat aliquid fecun-
dum suam processionem, quod alius non ha-
beat: non possit in eo differre tum vnum pro-
cedens ab alio, tum vna processio ab alia.
Est autem discrimen inter proprietatem pro-
cedentis & omnino propriam, partim
proprietatem partim communem, partim
proprietatem: quod omnino propria con-
stituat simpliciter & omnino distinctum ab alia

verò partim simile, partim distinctum & distinctum. Et quatenus constituit simile, facit ad rationem generationis. Filius autem diuinus non tantum cum generatione & aliquo modo per generationem, habet naturam sibi communicatam: sed & fecunditatem seu rationem principij: non ad seipsum, neque ad Patrem: sed ad Spiritum sanctum: quam rationem Spiritus sanctus non potest habere.

SECTIO X.

Cur processio Filij & Spiritus sancti non sit creatio, vel effectio: & cur non plures in diuinis processionibus quam duæ?

119. Quid processio Filij & Spiritus sancti non sit creatio, vel effectio, fide diuina certum est. Nam de utroque dicitur in Symbolo Athanasij: *Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: & Spiritus sanctus à Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Et in Symbolo Nicæno: *Genitum non factum, consubstantialem Patri &c.* Ratio verò generalis hæc est: quia creatio, & effectio qualiscunque, significant deductionem rei à non esse ad esse: secus autem generatio, & spiratio diuina, quarum termini non sunt non-ens, neque actu, quasi aliquando non sint reipsa antequam producantur: neque in potentia, quasi aliquando potuerint non esse reipsa, licet de facto semper fuerint. Vnde inter diuinas processionibus, & creationem vel effectioem quamlibet, illud etiam discrimen est, quod illæ sint absolute necessaria: istæ verò, saltem respectu Dei sint liberae. Eademque de causa Pater, & spirator non sunt causæ Filij & Spiritus sancti: quia non producant aliquid absolute possibile non esse. Et Filius, ac Spiritus sanctus non pendunt à Patre & à spiratore: quia quod absolute necessarium est, nõ est per dependentiam ab alio: sed si est ab alio, est per absolute necessariam connexionem cum illo: ita ut tam necessarium sit esse personam productam, quam esse personam quæ producit: neque magis pendeat producta à producente, quam producens à producta: sed utraque neque propter alteram, seu ad alteram sit.

120. Alij aliam rationem addunt: quia nimirum in quavis creatione, vel effectioe, causa influit aliud esse, quam idipsum quod habet, datque producto essentiam seu naturam numero saltim à sua diuersam. Quod in diuinis processionibus non fit. Procedens enim ipsamet numero essentiam producentis accipit. Verum hæc ratio valere non potest apud eos qui tenent modos non distinguendi à re modificata. Fiunt enim quauis non habeant neque accipiant aliud esse, distinctum ab esse rei seipsam modificanti. Ut quando quis se localiter mouet: quando anima rationalis seipsam vnic partibus ali-

menti dispositis ad nutritionem. Ex eo verò quod generatio Filij & processio Spiritus sancti non sint creatio vel effectio: fit, ut producens in diuinis non vocetur causa à Latinis, licet à Græcis dicatur *aitios* ut à Basilio, Gregorio Nysseno, Nazianzeno, Damasceno, Theophylacto, & aliis. Sed isti sumunt *aitios* seu causam, remotis imperfectionibus contingentiae, & dependentiae, seu prioritatis naturæ: neque plus dicunt nomine causa, quam Latini nomine principij. Et hæc de prima parte quæstionis propositæ.

De secunda verò, Cur in diuinis non sint plures processionibus reales quam duæ, ratio est, quia diuinæ processionibus, quæ sunt ad terminos immanentes, & velut receptos in ipsa essentia diuina, fundantur in operationibus ex natura sua propriaque ratione immanentibus, quæ in natura purè spirituali duæ tantum sunt, nempe intelligere & velle: & in natura diuina perfectissimè infinita non multiplicantur. Ea enim est virtus intelligentiæ, & voluntatis diuinæ, ut vnico actu realiter omnia intelligat: omnia item vnico actu velit quæcunque vult. Vnaguæque verò harum operationum, quatenus essentialis est, & prior proprietatibus personalibus (qua sola ratione potest esse fundamentum fecunditatis, ut supra vidimus est) habet vnam fecunditatem & vnam processionem sibi adequatam. Et vnaguæque fecunditas processio habet etiam vnum terminum sibi adequatum. Vnde non potest talis processio quasi numero multiplicari intra eandem speciem, cum qualibet totam suam radicem & fundamentum adequatè exhauriat. Ita Alexius, Bonauent. Richardus, Scotus, Gabriel, Marsilius, Henricus, & Recentiores communiter cum Suarez, lib. 1. capite 9. num. 6. Consentit etiam D. Thomas quæst. 27. artic. 5. vbi præterea rationem reddit, cur potentia Dei executiua, quæ intellectum & voluntatem sequitur, & essentialis est, non habeat suam processionem, ut intellectus & voluntas: quia, inquit, processionibus diuinarum personarum debent esse ad intra: potentia verò est principium tantum productuum ad extra, & ad transeuntem operandum.

122. Dixi, reales processionibus: per quas nimirum aliquid realiter & vere producatur cuiusmodi sunt processionibus personarum. Alioqui enim, si sermo esset, etiam de logicis seu virtualibus processionibus, illa plurimæ sunt in Deo. Nam attributa multa, etiam absoluta, alia ab aliis emanant logicè: & paternitas ipsa, aliæque omnes proprietates personales, emanant virtualiter ab essentia diuina, non tamen proprie & realiter. Nam in emanatione reali set phisica debet esse realis distinctio inter producens & productum: quæ non est inter attributa absoluta, nec inter essentiam & proprietates personales. Nihilominus

Pa. le nos. est vere causa Filij, nec vterq. Spiritus S.

121. Cur in diuinis duæ tantum processionibus?

Suar. S. Thom.

122.